

7. Фурса О. О. Психологія конфлікту: навчально-методичний посібник / О.О.Фурса, О.М.Отіч, В.Ф.Орлов. – К.: МІХМД, 2008. – 284 с.
8. Черепанова І. Ю. Человек манипулирующий (суггестия в коммуникации) / И. Ю. Черепанова // Человек говорящий: язык, культура, познание: Межвузовский сборник научных трудов / ред. А. А. Романов, А. М. Шахнарович. – Москва-Тверь: Институт языкознания РАН, Тверской Институт экономики и менеджмента, 1995. – С. 115–123.
9. Яцкевич К. В. Музыкальная терапия в онкологии // <http://www.rak.by>.

*Л.В.Саприкіна,
Криворізький ДПУ*

ЗНАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ

У статті розглянуто та обґрунтовано значення розвитку творчих здібностей студентів педагогічних вузів. Автор відводить особливе місце творчим здібностям студентів як рушійній силі підвищення творчого потенціалу особистості, розвитку у студентів здібностей до творчого трактування оточуючої дійсності, самостійного вирішення практичних задач, готовності до самовдосконалення та самоосвіти.

Ключові слова: творча особистість, творчі здібності, майбутні педагоги.

В статье рассмотрено и обосновано значение развития творческих способностей студентов педагогических вузов. Автор отводит особое место творческим способностям студентов как движущей силе повышения творческого потенциала личности, развития у студентов способностей к творческой трактовке окружающей действительности, самостоятельному решению практических задач, готовности к самосовершенствованию и самообразованию.

Ключевые слова: творческая личность, творческие способности, будущие педагоги.

The article is dedicated to review and substantiation of the importance of creativity development for the students of pedagogical universities. The author pays special attention to students' creative abilities considering them as a driving force for the personal creative potential enhancement, development of students' ability to treat reality creatively, to solve practical tasks independently, to be ready for self-improvement and self-education.

Key words: creative personality, creativity, future teachers.

Постановка проблеми. Розвитку творчих здібностей студентів педвузів в процесі навчання приділяється недостатньо уваги. Таким чином, наявне суттєве протиріччя між педагогічною необхідністю розвитку творчих здібностей студентів в процесі навчання, з одного боку, та недостатня вивченість творчих здібностей в педагогічній теорії та практиці для здійснення викладачем вузу розвитку творчих здібностей студентів, з іншого.

Аналіз досліджень та публікацій. Творча активність педагога вивчалась Ю.К.Бабанським, А.В.Брушлінським, В.І.Загвязінським, проблемою творчої особистості займались Л.С.Виготський, А.Я.Пономарьов, творчу індивідуальність педагога розглядали А.І.Гільманов, В.А.Сластьонін. В тому числі досліджувались: творчий потенціал педагога (А.І.Щетинська); творча діяльність педагога (В.І.Андреев, В.І.Загвязінський, Н.Д.Нікандров); творчий стиль діяльності майбутнього вчителя (Л.В.Кондрашова); творчі педагогічні здібності (Д.Б.Богоявленська, В.С.Юркевич, В.Г.Розумовський).

Мета роботи полягає в тому, щоб обґрунтувати необхідність розвитку творчих здібностей студентів педагогічних вузів, оскільки від рівня розвитку творчих здібностей майбутніх педагогів залежить формування творчого потенціалу особистості школяра, його світогляду.

Отримані результати. Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, держави. Вона є визначальним чинником політики, економіки, культури і науки, адже рівень освіти і науки визначає місце і роль держави у світовій спільноті.

На сучасному етапі становлення незалежної Української держави «освіті надається нова функція – бути суб'єктом перебудови соціуму, сприяти розвитку самостійності і відповідальності особистості, становленню її творчої індивідуальності» [2, с.11], підвищуються вимоги до теоретичної і практичної підготовки студентів, розвитку їх творчих здібностей. Оскільки від рівня сформованості знань, умінь і навичок майбутнього педагога, рівня розвитку його творчих здібностей залежать знання, уміння і навички учнів, результативність дитячої діяльності та розвиток дитячої особистості, а «при недостатньо кваліфікованому керівництві в учнів гальмується розвиток їхніх творчих здібностей» [5, с.124].

У науковій літературі творчість визначається як діяльність зі створення якісно нового, що вирізняється неповторністю,

оригінальністю та суспільно-історичною унікальністю. «Творча особистість – це креативна особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи кількох видах творчості» [3; 14]. Основним продуктом творчої роботи особистості є створення нового, що існує не за межами особистості, а в ній самій, нових ціннісних мотивів діяльності, нових здібностей і умінь, вольових та моральних якостей. Головними ознаками творчої особистості є: інтелект, знання та досвід, широта кругозору, самостійність і сміливість мислення, здатність до критичного оцінювання попереднього досвіду і навколишньої дійсності, діалектичний світогляд, індивідуальність і незалежність у прийнятті рішень, альтернативність, здатність фантазувати, широке використання наукового підходу в практичній діяльності.

Творчі здібності розуміють як такі, що визначають процес створення предметів духовної й матеріальної культури, виробництво нових ідей, відкриттів і винаходів. Іншими словами, творчі здібності визначають процес індивідуальної творчості в різних галузях творчої діяльності.

У педагогічній енциклопедії творчі здібності характеризуються як здібності до створення оригінального продукту, виробу, в процесі роботи над яким самостійно застосовані засвоєні знання, вміння, навички, проявляються хоча б в мінімальному відхиленні від зразка індивідуальність, художність. З філософської точки зору творчі здібності включають в себе здатність творчо мислити, уявляти, спостерігати, неординарно міркувати.

Важливими передумовами формування і розвитку творчих здібностей студентів є високий рівень педагогічної творчості як системи особливих відносин між педагогом і студентом. Від творчих здібностей, умінь і активності викладача залежить мотив до серйозної навчальної діяльності студентів. Нажаль, маємо ситуації, коли навчальна діяльність здійснюється в репродуктивних, нетворчих формах. Як наслідок спостерігаємо лише імітацію навчання, байдужість до розумової праці, небажання працювати з піднесенням. Тому головне в професії педагога – своє творче обличчя, індивідуальний творчий стиль діяльності. Н. Смагло акцентує увагу на

формуванні особливого «внутрішнього творчого середовища», до якого входить багато особистісних компонентів [6, с. 33].

Творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Розвиток творчого потенціалу особистості є важливою умовою культурного прогресу суспільства й виховання людини. Тому на всіх шаблях школи, в тому числі вищої, слід звертати особливу увагу на формування у студентів різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності учнів, на розвиток творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань.

Розробка теоретичних та практичних аспектів творчого розвитку та саморозвитку особистості має багатовікову історію. Ідеї розвитку творчих здібностей людини висувались в античну епоху в працях давньогрецьких, римських, візантійських, східних мудреців та філософів (Сократ, Платон, Аристотель, Геракліт, Квінтіліан, Конфуцій), в епоху Відродження особливо виокремлювався розвиток людини, різнобічний прояв її здібностей («Про початкове виховання дітей» Е. Роттердамського, «Утопія» Т. Мора, «Еміль» Ж.-Ж. Руссо).

Цікавий досвід в педагогіці стосовно розвитку здібностей простежується в XVII ст. Так, німецький педагог Вольфганг Ратке розробив змістовне поняття навчання та відповідну методологію, встановивши критерії педагогічних досліджень здібностей. А видатний педагог-демократ, Я.А. Коменський намагався привести в систему та обґрунтувати об'єктивні закономірності виховання та навчання. Я.А. Коменський висуває три завдання виховання: пізнання себе та оточуючого середовища, керування собою, прагнення до Бога. Таким чином, перше завдання націлює на розумовий розвиток, пізнання своїх здібностей.

В XVII – XVIII ст. намітився етап генерування нових педагогічних ідей, особлива увага приділялась розвитку творчих здібностей. Так, І.Г. Песталоцці – педагог-гуманіст, цілком виховання бачив саморозвиток природних сил і здібностей людини та розробив метод елементарного навчання через систему вправ. Ф.Фребель у своєму педагогічному творі «Виховання людини» сформулював закони виховання, яке він бачив у виявленні та розвитку творчого початку людини. І. Герbart вперше висунув ідею виховного навчання, ввів розмежування на навчання та викладання, розкрив логіку

навчального процесу, ввів нове визначення методів навчання. Він запропонував способи морального виховання. В своїх рекомендаціях вказав на врахування індивідуальності людини. А. Дістервег – німецький педагог, виходячи зі свого розуміння виховання як «збудження» задатків дитини, створює дидактику «розвиваючого навчання», згідно з якою наголошує навчати природодоцільно, згідно зі здібностями та особливостями дитячого сприйняття.

В ХХ ст. проблема розвитку творчих здібностей актуалізувалась у роботах Г.С.Альтшуллера, П.Р.Атутова, Ю.К.Бабанського, А.Г. Ковальова, О.М. Матюшкіна, В.О.Сластьоніна, В.О.Сухомлинського та ін. У 50 – 60-х рр. ХХ ст. стверджується теорія розвиваючого навчання (В.В.Давидов, Л.В.Занков, Д.Б.Ельконін). У рамках концепції розвитку творчих здібностей розробляється ряд технологій, які відрізняються цільовими орієнтаціями, особливостями змісту та методики. Система розвиваючого навчання Л.В.Занкова націлена на загальний цілісний розвиток особистості, технологія Д.Б.Ельконіна – В.В.Давидова акцентує розвиток способів розумових дій, технологія Г.К. Селевко орієнтує на розвиток самокеруючих механізмів особистості. Досягнення творчого рівня розвитку особистості вважається найвищим результатом у будь-якій педагогічній технології, саме тому з'являються технології, в яких розвиток творчих здібностей є пріоритетною ціллю: технологія технічної творчості (теорія вирішення винахідницьких завдань) Г.С.Альтшуллера, технологія виховання суспільної творчості І.П.Іванова, автора методики комунарського виховання, методики колективних творчих справ. І.П. Волков розробив та здійснив технологію творчого розвиваючого навчання, згідно з якою послідовно формуються творчі здібності на основі вільного вибору дитиною позашкільної діяльності.

Проблема розвитку творчих здібностей, формування творчої діяльності студентів педагогічних вузів за допомогою пошуку шляхів підвищення творчого потенціалу особистості стає особливо актуальною:

по-перше, в умовах кардинальних перетворень в соціально-економічних та морально-духовних сферах життєдіяльності активізувати свій творчий потенціал та використати його на добробут суспільства та самого себе – одне з найважливіших завдань сучасної системи освіти на Україні;

по-друге, філософсько-соціологічна та педагогічна концепції розвитку творчості особистості слугують своєрідним ключем до розробки нових підходів до педагогічного забезпечення інноваційного процесу навчання з різних дисциплін;

по-третє, нові засоби навчання вимагають від підопічних знання умінь та навичок роботи у процесі навчально-освітньої та виховної діяльності.

Оскільки однією з основних проблем в системі сучасної освіти є розв'язання протиріч між зростаючою активністю людей, розширенням області самореалізації та творчих можливостей, виникнення нових форм життєдіяльності та реальним станом справ, що свідчить про зменшення можливостей творчої діяльності особистості, то необхідно вести дослідження по вивченню проблеми розвитку творчих здібностей студентів.

Навчально-виховне середовище вищої школи сприяє розвитку творчих здібностей студентів, а цілеспрямована робота в цьому напрямку збільшує його ефективність. В тому числі ефективність підготовки майбутніх спеціалістів в повній мірі залежить від розвитку у студентів здібностей до творчого трактування оточуючої дійсності, самостійного вирішення практичних завдань, готовність до самовдосконалення та самоосвіти відповідно до об'єктивних умов та суб'єктивних можливостей.

Оскільки специфіка підготовки «складається з того, що студент після закінчення педагогічного вузу зразу стає самостійним організатором навчально-виховного процесу, повинен виконувати всі функції вчителя» [1, с.71-72], а «сформована система підготовки майбутніх педагогів у вищій школі не завжди забезпечує умови для становлення творчої особистості її випускників, їхньої готовності до нестандартної професійно-педагогічної діяльності» [4, с.8], то особистість вчителя як унікального та неповторного феномену, який поєднує в собі загальну та професійну культуру, духовність, педагогічну майстерність, повинна бути такою, яка передає свій соціокультурний досвід підростаючому поколінню, яка здійснює педагогічну та соціально-психологічну підтримку учнів, включаючи їх в активне життя, адаптуючи до соціуму та формуючи соціальну відповідальність.

Розглядаючи проблему розвитку творчих здібностей майбутніх вчителів як найважливішу умову професійної підготовки

студентів педагогічних вузів, ми вважаємо, що підсилення особистісної орієнтації, індивідуалізації та самостійності їх навчальної діяльності зробить її більш творчою. В зв'язку з цим актуальною стає проблема розвитку творчих здібностей студентів, яка потребує особливої уваги та глибокого вивчення, виявлення та наукового обґрунтування педагогічних умов підвищення творчого потенціалу майбутніх педагогів.

Сучасний рівень розвитку освіти, соціальний стан та практичні потреби роблять проблему розвитку творчих здібностей студентів педагогічних вузів все більш актуальною. Вирішення цього питання потребує системного багаторівневого вивчення проблеми розвитку творчих здібностей, в тому числі шляхів, умов та способів їх формування та розвитку.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Подальшого дослідження потребують теоретико-методичні основи ефективності розвитку творчих здібностей студентів педагогічних вузів, зміст, форми та методи, які підвищують ефективність процесу розвитку творчих здібностей студентів педагогічних вузів.

Список використаних джерел

1. Абдулина О.А. *Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования*/ О.А.Абдулина – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. *Превентивна педагогіка: навч. посіб./ Л.В.Кондрашова* – Кривий Ріг: КДПУ, 2004. – 304 с.
3. Сисоєва С.О. *Основи педагогічної творчості вчителя: навч.посіб/ С.О.Сисоєва* – К.: ІСДОУ, 1994. – 112 с.
4. Кондрашова Л.В. *Формирование творческого стиля деятельности будущего учителя*. Зб. наук. праць. Пед. науки. Випуск 8. – Херсон: Айлант, 1999. – С. 8 – 14.
5. *Реклама і дизайн ХХІ сторіччя: освіта, культура, економіка: Зб. наук. праць / Ред. кол.: М.П. Ліфінцев (голов. ред.), Є.А.Антонович (упоряд. і відп. ред.), А.В. Чебикін та ін.* – К.: ІППР, 2001. – Вип. 2. – 270 с.
6. Смагло Н.С. *Сучасні аспекти розвитку творчої особистості/ Н.С.Смагло // Дайджест педагогічних ідей та технологій.* – 2002. – №3. – С. 32 – 35.